

פ ר ט י כ ל מ ט' 6/2

מישיבת ועדת הכספים, שהתקיימה ביום ד', כו' בחשוון
תשי"ד - 4.11.1953

גורמים:

- י. גורי - היו"ר
- א. אלישר
- י. בדר
- ש. בז'רנו
- א.ס. גניחובסקי
- ש. דיין
- א. הרצפלד
- ק. לוז
- ה. פורדו
- ש. פרלשטיין
- א. ציזל ינג
- ח. רובין
- ז. שפר

מזכירים:

- ד"ר מנדלסון
- ד. הורוביץ
- מר זגבי
- ש. בסק - מזכיר
- ש. ספינק

סדר היום:

- א. מס מותרות ומס מסוייג
- ב. השתתפות ישראל בקרן המטבע הבינלאומית ובבנק הבינלאומי לשיקום ולפיתוח.
- ג. הבנק הממלכתי

י. בדר:

אני מבקש לעתיד, כשנציגי האוצר יתנו לנו תשובות במספרים על שאלותינו, יגידו לנו באיזה הוצאה פורטמו רשמית התעודות והמספרים בדפוס.

א. מס מותרות ומס מסוייג

היו"ר י. גורי:

בין השאלות שנשאלו, היתה שאלה על מס מותרות ומס מסוייג. על שאלות אלה ישיב ד"ר מנדלסון, וכמו כן יסביר את מדיניות מסי העקיפים ומדיניות המחירים בקשר עם השערים.

ד"ר מנדלסון:

אפתח בשאלת חבר הכנסת בדר, בענין תקופת התשלום עבור מס מותרות. בשנים הראשונות להנהגת מס מותרות בתנה המחלקה למספר מצומצם של יבואנים גדולים ויצרנים גדולים את הסטוס של יצרן. אלה קבלו זכות לשלם את המס רק דבע שנה אחרי מכירת הסחורה, בעוד שלפי החוק המס חל בעת מכירת הסחורה מהיצרן לקמעונאי ומהיבואן לסוואמי. היום בא רוב ההכנסות לא ערד מהיבוא אלא מהייצור המקומי - 70-80%. בעצם מגמת המסים האלה באה סתוך כך שאנחנו מצמצמים את היבוא של סחורות תצרוכת עד למינימום ולכן צריך למצוא סיאוי עבור הירדה בהכנסה מסמי מכס על סחורות יבוא.

כשנתברר שהמס נכנס בינתיים למסלול ובתי חרושת מסוגלים בלי קושי למסור דין והשכון חדשי שבו עייים אחרי תום החודש, לכן גם בקשר עם פיגור בטכומים ניכרים מצא האגף לכוון לקצר את התקופה. עכשיו קיים הנהג שבה חרושת משלמים את המס שהם צברו במשך חודש אוקטובר, למשל, עד ה-15 בנובמבר. (י. בדר: זה לא כך. בעצם מה שמכרו באוקטובר ולא גברו אגא פרושה, מוכרמים לשלם עד ה-15 בנובמבר). קודם כל גם היום רוב המחזור הוא במזומנים. (י. בדר: האיינפורמציה שלך מיושנת). איצני חושב ש, עסיס" מוכרת פיק צגד שטרות או צגד קרדיטים. (י. בדר: איזה דוגמאות אדוני מוצא לו).

בנוגע לפיגור שהצטבר, ואומרים לי שהוא מביע לסכום של בין חצי מיליון ל"ע עד מיליון ל"י - יש הסדר שהיצרנים יכולים לשלם אותו במשך תקופה די ממושכת. לנו יש אינטרס שיהיו תאריכים קבועים, וזה גם בהוג בכל העולם. הביצותי שיש רצון להורשת ליצרנים לשלם את המס של החודש הקודם עד סוף החודש הבא. זאת אומרת שבעצם יהיה קרדיט או תהיה האדכה של תשלום המס לחודש אחד.

אני באופן אישי חושב, שאם יש ענפים מסויימים שכבר
היום צריכים לתת סחורה בצורה של "הייד פרז'ייט" הרלי נהגנו בהכנה
לצרכים של התעשייה והמלאכה והמסחר, אבל מאידך הממשלה לא תוכל להיות
בנקאות ולהעמיד לרשות המפעלים הון חרוז. וזה גם דבר לא טוב, כי
יכול להיות פעם מצב לא כל כך טוב. אין ספק שאם יהיה צורך באיזה
הסדר מיוחד, בניד עבוד ענף של מכשירים חשמליים, או בשביל גרבי ניילון
ותוצרת אחרת כמס מסוייג, אין שום צורך בהסדרים מיוחדים. אבל ייתכן
שיש ענפים מיוחדים שעובדים כבר היום בתנאים לגמרי אחרים מאשר סקורט.
אינני רואה, למשל, שום צורך לתת תקופות ארוכות עבור מכירת רדיו.
אנחנו רואים בכמה שטחים, אם זה משקאות, טבק או קולנוע, או בעליים
- דוקא במותרות מובהקים ביותר יש מאוד העלאת המחזור והמכירה,
וגם שומעים את המספרים הפוטנטיים של השעוניהם.

ש. פרלסטיין: נדמה לי שכל השיטה, בפרט עד כמה שהיא נוגעת לענפי
הסקסטיל והעור, היא שיטה פסולה. הנהגת הדוא, שעל
הקמעונאי לשלם את מס מותרות ומס מסוייג, והיצרן מנסה את המס.
הטווח צריך לשלם את זה, האחר כך משלם לצרכן. שיטה זו מביאה לתקלות
מכיון שישנם מקרים רבים שבאים לידי הסדר, בעל בית החרושת איננו גובה
והקמעונאי אינו משלם. בוצר מצב שחלק המנשים שהם הגובלים, שגם
לעומת האחרים רע יותר. נוסף לזה מצדן הסיידור הנוכחי האות מקידיים
שיעבור בכל חנות ויראו את המחודות מסומנות. והם נתקלים בקשיים שגם
שיש רק סימן אחד וגם חותכים חלק, הסימן הזה נדפס או הוא מסומן
דוקא בחלק שבמכר.

דרשנו כבר מזמן שייגברו את המסים האלה מהמקור.
הלא כל חומר הגלם טובא מחוץ לארץ. זאת אומרת, יחד עם המכס יש לגבות
את אחד המסים האלה, לפי חומר הגלם. אם זה חומר גלם שמיועד, למשל
בסקסטיל - המספרים הגבוהים מיועדים לסחורות מותרות - עליהם צריך
לגבות 25% מס מותרות, ואם זה בשביל תצרוכת עממית - פחות. על אף
המסא ומתן המסושר לא הצלחנו לשכנע את אגף המכס לעשות זאת.

אלה שחלים עליהם מסים אלה קבלו בזמן האחרון הודעה
שעליהם לשלם בעד החודש הקודם עד ה-16 לחודש הבא. מצב האינפונרמצי
של הד"ר סנדלסטון היה אולי פעם נכון, אבל בינתיים נשתנה המצב בתכלית.
היום נותנים את הסחורה באשראי של חדשיים לכל הפחות, ובמצב הדחוק
של בעלי בתי החרושת אין באפשרותם לשלם סכומים גדולים למסים אלה שהם
עוד טרם גבו. גם בעניין זה, אם אגף המכס יהיה מוכן לקבל את ההצעה
שלנו, לגבות את המסים מהמקור, יצטרכו לסצוא הסדר שהמקבלים סחורה
באשראי יצטרכו לשלם זאת במשך תקופה של שלשה-ששה חדשים, עד שהחומר
עובר את השלב של יבוא, ייצור ועד שהוא מקבל את הכסף. אז לא תהיה
פיזור בהכנסה כי גם היום נמשך הדבר כמה חדשים.

גם אם ימשיך אגף המכס בשיטה הנוכחית, שלדעתי היא
פסולה ואיננה מקיפה מה שהאוצר היה יכול לקבל מהמס הזה - גם אז
יצטרכו להאריך את התקופה ולכל הפחות לחכות חדשיים עד שבעל בית החרושת
יקבל את הכסף.

י. גרין: אני שואל קודם כל סיהו כמאן הבנקאי. אני מסכים שאין
זה סתפקיך הממשלה להיות בנקאי לטובת היצרנים או
הסיטונאים. אבל מה שדורש האוצר - הוא דורש שהיצרן יתן אשראי לממשלה,
שהוא יהיה בנקאי של הממשלה. היבואן, היצרן, הסיטונאי יהיו בנקאים
של הממשלה ויתנו לה אשראי. המצב האידיאלי היה, שברגע שהצרכן יקנה
סחורה הוא ישלם בעדה ובאותו רגע יגיע המס לקופת הממשלה. זה כמובן
דבר גלתי אפשרי, מסיבות טכניות, כי קודם כל יש נסיון שלילי מאוד בנוגע
לגבייה מן הצרכן. שנית מבחינה אדמיניסטרטיבית קשה מאוד הדבר. אבל
בכל זאת צריך להבטיח ליצרן, למשל, שהוא לא יצטרך בתקופה הזו לממן
טראש את הוצאות הייצור וגם את מס המותרות והמס המסוייג.

עד עתה היצרנים שלמו חדשיים אחרי החודש בו מכרו
את הסחורה. עכשיו השיטה נשתנתה ל-15 יום. זה נעשה בזמן, כשאין אשראי
לו לכל הפחות היה בארץ אשראי לצרכי הייצור בתנאים מתקבלים על דעת,
לא הייתה בעייה. אבל עובדה שהאשראי בארץ הוא אשראי של 30% בשנה
ושלמים 2 1/2-3% רבית בכל חודש, ועד עתה הדלתיים של בתי הסוהר
סבורות בפני שוק זה ואף אחד מהפושעים האלה לא הוכנס לבית הסוהר.
בזמן שצריך לשלם 3% לחודש בעד אשראי, לדרוש מן היצרן שישלם לאוצר

אחראי אגף אגף את מס סותרות חדשים או שלשה חדשים לפני שראה פרוטה אחת בעד הסחורה ועל השבון מס סותרות - זה דבר בלתי אפשרי. בזמן כזה מן הנכון היה שהאוצר יאריך את התאריכים. תחת זאת הוא קצר את התקופה באופן ניכר. אילו אמר לנו ד"ר פנדלסון בשפה משכילינית% דרוש כסף ונקח מן החיים ומן הסתים - אז הייתי מבין את התשובה לכל הפחות. אבל כיון שהוא אדם פלוסד הוא מגיש לנו תיאוריה; את התיאוריה הזו אי-אפשר לקבל. אפשר לדרוש מן האוצר שלכל הפחות במצב זה לא יחמיר, שיספור על השיטה שהיתה קיימת לפני חודש.

ראיתי בטקרה את זוטא החוזר שקבלו הסוחרים ממחלקת מס סותרות ומס סטרייג, על החידוש הזה וקיצור התאריך לשבועיים. כתוב שם כך: אחרי ה-15 בחודש לא יתקבל שום תשלום על-ידי המחלקה הזו; ועל החייב יהיה לפנות למחלקת ההוצאה לפועל או לשלם עם הרבית, עם הוצאות וכו'. זוטאה כזו עוד לא ראיתי בחיי. מחלקה מוטטכת מודיעה שאחרי תאריך סטרייג לא תקבל תשלום; פירוש הדבר שם סיסהו יבוא ב-20 לחודש למחלקה והתיק נמצא עוד שם והם אפילו אינם יודעים שהוא לא יילם - יאטרו לו שמסרבים לקבל את הכסף ועליו לחכות עד שיקבל הזמנה ממחלקת ההוצאה לפועל ושם ישלם עם הוצאות וקנס, זה כתוב בחוזר זה. לא הייתי מאמין לעצמי אלמלא ראיתי זאת. להשתוללות זו יש רק הסבר אחד: שהחוזר שראיתי הוא מזוייף.

הינר י. גורני: בדרך כלל השאלה שנתעוררה היא נכונה למדי. יש פה טענות כבדות משקל, שכל עוד לא הפריכו אותן יש צורך לברר היטב את העניין ולהגיע לאיזה מסקנות. קודם כל יש ויכוח על הערכת המצב. חברי הכנסת פרלשטיין ובדר טוענים שהמצב הוא בכלל ועל פסוסר באשראי וההכרח לשלם אחרים בנורמים מאד, ובמצב זה האוצר היה צריך להקל במקום להחמיר. ד"ר פנדלסון טוען את המצב אחרת ואומר שלפי הידיעות שבידו המצב בזמן האחרון הוטב. (ד"ר פנדלסון: הוא הורע במובן הנראה מסקית). האמת היא שמיא שמיא בידר סטפריים מדוייקים, אין הרושם שעדיין אהל הצמדי הכסף מסיסי הצבור. אני אומר באופן כללי, וכפי הנראה יש עוד שפע של כסף, וזה משתקף בגילויים שונים, שאינם באים להעיד שיש מצוקה גדולה ומחסור בכסף. על זה יש ויכוח והיה כדאי לדעת את המצב לאמתו.

אחר כך בשמעה טענה שעושים עונל ליבוראנים ולבעלי בתי החרושת ומסילים עליהם מעמסה שאינם יכולים לעמוד בה. בסופו של דבר הם נאלצים להשיג אשראי לפי שוממר כאן, וזה מתקם בצרכן. כמו כן בשמעה טענה, שהשיטה הקיימת גורמת לכך שחלק משתמט, וכאן כבר בעטה עונל למדינה. טענה אחרונה של חבר הכנסת בדר היא ענין החוזר וגם דבר זה תמוה במקצת. אני מבין שאפשר להעביר למחלקת ההוצאה לפועל במרחק זמן יותר רב. אני מבין שאפשר ומותר לנקוט סנקציות, אבל פה יש שאלה של גבול. אלו הן טענות שהושמעו ואני חוזר ואומר שהן טענות רציניות שכל עוד לא הופרכו צריך לתת להן תשומת לב.

ש. פרלשטיין: על בעיית האשראי והמסחר כרגע: אנחנו מעריכים שבמחזור נמצא כיום טכום של לא פחות מ-10 מיליון ל"י בשיקים לתאריכים יותר מאוחרים; ויש אנשים ובורסים שהטכום הוא 15 מיליון ל"י. עד לפני שנה בערך, כל סחורה שהגיעה לבית החבושת למוחר, נמכרה מיד ובמזומן. היום החנויות פלאות סחורות לא בגלל זה שמייצרים יותר סחורה מאשר לפנים אלא מפני שיש פחות קונים ויש פחות כסף. חלק האנשים שלא רצו לקנות בשוק השחור מצרכי תצרוכת קונים היום, מפני שזה פחות או יותר מותר וזה מופיע בשוק, והם מוציאים היום חלק ניכר מההכנסה רק לצרכי מזון (יש המעריכים את זה ב-70%). לעומת זאת ההוצאה לצדכי הלבשה והנעלה מורדת באופן מתמיד. בדרך כלל יכולים לוטר שהסחורה באופן ממוצע נמכרת תוך תקופה של ששה חודשים. בדרך שעל מצים וכדומה אין עוד שיטה של אשראי. אפשר לקבל היום רדיו לתקופה של 18 חודש בתשלומים, לגבי סחורות אחרות יש חבדות אשראי שנותנות אשראי ל-12 חודשים משום שלקהל אין אפשרות לשלם בבת אחת בעד חליפה וכדומה. זהו המצב לאמתו כיום במסחר והיה רצוי שגוף המכס יתעניין מה מתרחש כרגע בשוק.

ג. יוני י. גורי: הייתי בחוץ לארץ ב/1946 ועברתי באיטליה צרפת ושווייץ. בשווייץ היו אנשים פלוגשיים כראוי. בצרפת ובאיטליה ראיתי שרוב האנשים היו קרוועים ובלואים. באותו זמן ידעתי שבארצי גם בימי חול וגם במועד אנשים היו לבושים הרבה יותר יפה. כיום אני רואה שהאנשים גם כן לבושים יפה מאד. זאת אומרת שבני אדם יש להם דרובה. אני רוצה לומר שיש עוד כסף בידי הצבור. הטענה הזו שאצל הכסף מהשוק, היא לפע דעתי טענה מופרזת מאד כי אי-אפשר לומר שהכסף התרכז רק בידי אלה שקונים בשוק הכרמל. הדברים הם איפוא מאד מורכבים ומסובכים. אם יש טענה, מוכרחים לבטא אותה כך שלא ישאר כל צל של ספק שהיא טענה צודקת.

ד. פרלשטיין: נביח שיש עוד לאנשים מלאה, או שאדם קנה זאת מקודם, או קבל חבילה מחוץ לארץ. זה אינו משנה את המצב בסחור ובתעשייה, משום שהסיבות אינן קובעות כאן. עצם העובדה שאין קונים - ואין קונים אם מפני שיש מחסור בכסף או מפני שיש עוד בבית מלאי - היא הקובעת. כל האנשים לבושים היום יותר יפה מבעבר, אבל זו תוצאה מכך שהממשלה במשך שנים רבות נתנה לאוכלוסיה את האפשרות לקנות במחירים זולים מאד את המוצרכים. עכשיו נשתנה המצב בתכלית שינוי משום שאנחנו הגענו מ-35 גרוש לדולר ל-1.800 ל"י ו-2 ל"י ו-2.200 ל"י בעד חומר גלם; שבו העבודה עלה, ההובלה עלתה והגורמים האלה הביאו לידי כך שהתיקרות היא פי 5 ופי 6 וברור שאנשים אינם יכולים לקנות היום מה שיכלו לקנות לפני שנה ושנתיים. אפילו אם קנו אז בשוק השחור זה עלה פחות מאשר היום.

לעצם העניין אמנם חשוב לבטא מה הביא לידי שיתוק הקציות בתוצאת התעשייתית - אם זו היתה אגירה כשהסחורות היו זולות מאד, או משום שכעת אזל הכסף מהכיס.

ה. אלישר: צדק היושב-ראש באמרו שאז בארצות כמו יוון היה המצב איום ונורא בהשוואה למצבנו. אבל אז היה אצלנו פרודספריטי של הצבא הבריטי. כעת ביוון ובסקומות אחרים המצב הולך ומשתפר ואילו אצלנו יש ירידה. הכסף ישנו, המחזור ישנו בעין אלא השאלה היא, איפה הוא נמצא. ברובו המכריע - ויעיד מר זנגי - הוא בידי הממשלה, שהיא מכרזת את הפקדונות. בלי ספק ידוע לד"ר מנדלסון ששטרות של המוסדות הטובים ביותר בארץ במכרים ב, שוק של ליליבולום באשר הוא ב-20%-18 הורדה מהמחיר. כשנודע לי דבר זה אני ממש הזדעזעתי, שהממשלה מרשה לשלם 10 למאה נטו לבנקים בשווייצריה בשביל כסף זר; ויש גם 15 ל-100. אם כך, אינני יודע לאן תגיע מדינת ישראל בתנאים כאלה, כי בטורפו של דבר האוצר הוא שמסלם את הדבר.

המחסור באשראי ומזומן קיים. היום אפשר לקבל שיחה טלפונית לתל-אביב ולחיפה בכל שעה של היום וללא קושי. מדוע, מה קרה? יש דברים בגו, אלה הם דברים ברורים. אני יודע כמה וכמה חברים שמקבלים משכורת הזונה בממשלה ולא יכולו להחזיק מעמד והחשירו את הטלפונים. אני תוסך בדברי חבר הכנסת פרלשטיין וממליץ שהגיעה השעה שמשרד המכס ימצא הסדר ידוע ולא יהפוך את הפרט לבנקאי של הממשלה, אלא ימצא דרך להקל על המצוקה.

ו. בדר: הצעתי המנוסחת היא: הועדה ממליצה בפני האוצר לא להחמיר על שיטת ותאריכים של גביית מס מותרות ופס מסרייג שהיה קיים עד לפני חודש.

ז. ציזלינג: בכנסנו פה לשיחה בעניני המצב הכלכלי בכלל, אבל מוטב לעשות זאת לא במסגרת מס מותרות. אני רוצה לברר את ענין מס המותרות. הייתי מבקש לדעת מה מבכר בארץ ומה צריך היה על פי זה להיגבות; הייתי מבקש לדעת את האומדן הזה. הרושם הוא שהגבייה איננה בסדר, שההשתמטות היא גדולה. אבל אינני יכול לומר שהרושם שלי הוא מדוייק. אני חושב שעל יסוד אומדן כללי כזה אפשר לדעת איפה עומדים בענין מס מותרות. כזה אני גם רוצה לדעת יתר פירוט: את החלוקה לפי הסוגים. איך היתה ההשפעה של השינויים וההוזלות וההעלאות וכיצד היא התבטאה בסוגים השונים.

אני מבכר שאי-פרטום העבריינות הקשורה בהנחת מסים - מכס, מס מותרות וגם מס הכנסה - גורמת אחריה תוספת עבריינות ויוצרת מצב בלתי מסורי. העתונות שלנו משרתת רע את המוסר הצבורי על-ידי תיאור משפטים בעלי אופי סנסציוני. לעומת זאת דבר שהוא מוקיע את חוסר הנאמנות למדינה ואת חוסר קיום חובה אזרחית רגילה - דבר זה איננו קיים. אם יש אפשרות לבנות מהמקור בשלמות, זה דבר טוב, ואני בענין זה מבכר לשטוע את הביטור של ד"ר מנדלסון.

ד"ר סנדלסון: לגבי כמה שאלות יש בהחלט צורך בדיון מקיף, וגם אנחנו שואפים לזה לא רק בעת הדיונים בתקציב אלא בזמן ההכנות לתקציב החדש. אשר להפיכת השיטה והסלמה הטט על חומרי גלם בגטל במקום על החפס, ועל סך זה להציע לשלמות בגבייה. הגובים היו צריכים לקבל את ההצעה הזו בחפץ לב, כלי זה הדבר הפשוט ביותר, ואם יש הכוונה כנמל תהיה גם הכוונה של טט. לאחר דיונים רבים נועדות צנוריות איננו יכולים לקבל את ההצעה לעת עתה, אלא באופן סלקטיבי, מהטעמים הבאים: (א) יש לנו עקרון של סיווג ושל דירוג. ואם השם "מס מותרות" הוא טוב, ברגע שאנחנו גובים טעף או סכומה אנחנו מפסיקים כמעט לגמרי את האפשרות של דיפרנציאציה בין לוקסוס ובין דבר פשוט. ישנו ועשינו כל מיני חישובים. יש ארצות פרוגרסיביות בהחלט שהמס על שוקולד וממתקים מכניס כמעט אותו סכום כמו מס על טבק. אנלי הכי פשוט לגבות אז את המס מפולי קקאו. אבל ברגע שאנחנו נעשה זאת בארץ, בכלל כמעט אין אפשרות להבדיל בין היהוש לוקסוס ובין היהוש יותר עממי.

(ב) ברגע שנגבה את המס בגטל יש אקונומליה. זאת אומרת, אז נכנס האחוז שבגביהם החומרי הגלם - כמו המכס - בתוך החישוב, וכל הגלגל מתחיל להסתובב, ובסופו של דבר מה שמתבטא ב-2-3 לירות עולה בקלקול לציה האחרונה הרבה יותר. (היו ר"י. גורדי: האם הפסד הנזילה איננו שקול כנגד הפסד הזה שאתה טוען עליה?) אינני חושב כך, ואני רואה לעת עתה בשיטה הבלתי מקובלת בעולם הפרוגרסיבי של מסי עקיפין שלנו, איזה פיצוי קטן עבור אי-השוויון שיש בהכנסה המעשית בתוך המסים הפרוגרסיביים הקונסטטיטיוציבאליים, כמו מס הכנסה או מס רכוש.

רק אם ועדת הכספים תביע למסקנה שעל חשבון הדירוג והסיווג הזה צריך לבוא לאיזון צורה של מכס על חומרי גלם, ללא דיפרנציאציה של השימוש, אז צעבור לדבר שלפי דעתי איננו טוב, גם לפי הדיון וחשבון של סר בלור, שהוא בעד זה שלא ישנו את השיטה והעקרון. אבל אנחנו בסובן זה מקבלים כל אפשרות לעשות את הגבייה יותר פשוטה, ועכשיו חוסלה לגמרי הגבייה מסלבושים פוכבים, וגובים זאת מהבד, עם דיפרנציאציה.

היו"ר י. גורדי: עכשיו אנחנו עוברים לבסיסם הקיים של הגבייה. לא הייתי רוצה לצמצם. ייתכן שבעקבות תשובתו של ד"ר סנדלסון התעוררה שאלות בנוספות. אני רוצה לקיים ישלבה בנוספת בשבוע הבא לדיון בשאלה זו, כי אינני חושב שנוכל לסיים את הפרק הזה בזמן הקצר שנתר לנו.

ד"ר סנדלסון: אני רוצה לתקן את הרושם כאילו נעשה במחלקת המכס איזה דבר שברתי. החוזה הזה הוא בהתאם לחוק. לפי החוק צריך לשלם עד ל-15 לחודש. אני משוכנע שמנהל המכס שלח את החוזה לא כדי לגבות סכומים נוספים אלא להכניס קצת סדר בדבר. יש הוראה כללית באוצר, שבדגש שאיזה תשלום איננו נכנס לפי התאריך, צריך להעביר זאת למחלקת הגבייה וההוצאה לפועל. אמסור למנהל המכס את הערותיכם ואני משוכנע שלאור זאת הוא יבקש בחודש נוסבר מהאוצר, לא למסור באופן אוטומטי את הסכומים האלה כבר לגבייה, אלא יחכה עד סיום הדיון בוועדת הכספים.

ב. השתתפות ישראל בקרן המטבע הבינלאומית ובבנק הבינלאומי לשיקום ולפיתוח

היו"ר י. גורדי: אני מקדם בכרחה את סר הורוביץ. לפני כשנה או יותר נפרדנו ממנו על-יד השלחן הזה, ואני נבאמי שהוא לא יחזיק זמן רב מחוץ לשירות המדינה ויחזור אלינו. אני שמח לציין שגוראתי התקיימה. כשם שהצטרפנו שהוא פרש באופן זמני מעבודתו בשירות המדינה, אנחנו שמחים לראות אותו שוב בישיבתנו.

סר הורוביץ יפתח בשתי שאלות: הצטרפות ישראל לקרן המטבע הבינלאומית וענין הבנק המסלמתי וההכנות לפתיחתו.

ד. הורו ביצי:

אנשי מורה ליושב-ראש בעד פתיחתו האדירה.

לפני שנעטת לארצות הברית נתקבלה בפשיטת הממשלה החלטה שאנחנו צריכים להשתדל להצטרף לקרן הבינלאומית למטבע ולבנק העולמי לשיקום ולפיתוח. אלה הם שני פוסדות בינלאומיים שנוסדו בזמנו על-ידי לורד קיינס המנוח והרי וייט המנוח. אגב, הרי וייט היה יהודי והוא היה האיש שערב קום המדינה, בתזכיר סודי נתן לנו את התכנית על החלפת המטבע. על כל פנים המוסד הזה, שבו יש השפעה מכרעת לארצות-הברית ולבריטניה, מקיף היום 55 מדינות. הוא המוסד אשר מקביל משטח הפיננסי ובשטח הכלכלי למה שהא"ם הוא בשטח הפוליטי. מטפח החברות יותר קשה מאשר באו"ם מפני שחלק המכריע (פרט לצ"כ סלון בקיה) של מדינות הבוש הסובייטי אינן שייכות לו. מחוץ לאלו משתתפות כל אותן המדינות שהן חברות באו"ם וכמה מדינות שאינן חברות בו, כמו ירדן. בדרך כלל כל המדינות הערביות פרט לערב הסעודית, שכעת הגישה בקשה להתקבל, הן חברות.

תפקיד הקרן הוא, ליצור איזה שהוא מכשיר לשווי משקל מוגברי בעולם לקראת הפיכת יחסים מדינתיים בין ארצות על יסוד של המרה מוחלטת של המטבע. כלומר, משק ליבראלי לגמרי. לכל מדינה יש קוונטה וכזמן שנוצר אי-שוויון זמני היא יכולה למשוך מהקרן דולרים או שטרלינגים כדי להשוות את מאזן התשלומים שלה. האפשרות הזו מצומצמת מאוד, משתמשים בה במידה מצומצמת. לעת עתה הקרן מטלאת יותר תפקיד של מתן חותמת של "דפוסטביליטי" לכל החלטה מאשר תפקיד של שווי משקל. בכל מקום שואלים אותנו אם אנחנו חברים בקרן הבינלאומית. מלבד הערך הפוליטי, כשמדינה איצה שייכת שם, העובדה הזו זורקת עליה איזה צל.

ערך יותר מעשי יש לבנק הבינלאומי, שבראשו עומד גברנור אמריקאי. הוא בעיקר עוסק באשראי לזמן ארוך - חשדים שלשים שנה. לפעמים גם יותר משלשים שנה, לפיתוח ארצות שאינן מפותחות די צרכן. את האמצעים מקבל הבנק מארצות מפותחות. ההלוואות הן בעיקר למים, חשמל, טרנספורט, שדות תעופה, נמלים וכו'. עד כה ניתנו הלוואות בסכום של קצת למעלה מ-1/2 ביליון דולר. הם חושבים שיגיעו בקרוב ל-2 ביליון דולר. הכוונה היא לתכניות שיש בהן תקווה של היטול האשראי מתוך ההכנסה של הפפעל עצמו, שהוא משפר את מאזן התשלומים של הארץ מקבלת ההלוואה.

על כן היינו מעוניינים בשני המוסדות האלה, שהם משולבים ביניהם. ראשית מהבחינה הפוליטית, מבחינה של הרמת קרננו בעולם הפיננסי הבינלאומי. ושנית, אנחנו מעוניינים במשך הזמן ליהנות מאותם הסכומים הגדולים שהבנק העולמי מלווה לארצות הזקוקות לפיתוח.

אנחנו לא נכנסנו עד כה כי חששנו שהקרן תטיל עלינו כל מיני תנאים, כי במידה ידועה מתחייבים לסידור ידוע ודי אורתודוכסי של עניני המטבע. לפי התקנון זהו אחד התנאים החשובים. המשא-ומתן התנהל שם עם 15 איש, ביניהם הנשיא של הבנק והקרן. הגורמים העיקריים שם הם ארצות הברית ובריטניה. היות וההצבעה המתקדמת פעם בשנה היא לפי הטכנות, כלומר מצביעים בכוח הכסף שמכניסים. ברור שלארצות הברית ובריטניה יש רוב שם.

כאמור, נהלתי את המשא ומתן עם 15 טראשי הבנק והקרן, אבל גם עם מחלקת המדינה בארצות הברית ועם סגד החוץ הבריטי. סיום המשא ומתן הוא כזה: יש לנו הבטחה גם מארצות הברית ובריטניה בתור מדינות, וגם מכל ראשי הקרן והבנק, שאנחנו נתקבל. שנית, שלא יחכו עם קבלתנו עד הועידה הבאה בספטמבר אלא יעשו מה שאפשר לעשות: שולחים מכתבים לכל המדינות ומקבלים את ההצבעה שתוצאותיה ברורות למטרע. הם אמרו: ברור שהמדינות הערביות יהיו נגדכם, אבל זה לא איכפת. שליטת, נתקבל בלי כל תנאים ביחס לסידורים הפנימיים שלנו. רביעית, גם אחר-כך, ביחס לזה שהם שואפים, למשל, לשער אחיד וכו', הם לא ישתמשו בשום אמצעי לחץ; גם יתנו לנו על השבוע עזרה טכנית אם נרצה, אבל לא ישתמשו בשום אמצעי אחר מאשר שכנוע. אלו הן ארבע הנקודות שבהן הסתכם המשא ומתן.

ביחס לשאלתו של חבר הכנסת הרצפליד, הגם אנחנו נשלם כסף. המסכה שלנו בקרן תהיה 5 ביליון דולר. אין זה מה שאריך לשלם אלא זה המשקל היחסי שלנו. התקנון אמר שאריך להכניס או רבע מהמסכה או 10% מהרזרבות שלנו בזהב ובדולרים, ומשני אלה את הסכום הנמוך יותר.

מבחנו נבסרך להכניס 200 אלף דולר לפי זה, וגם זה במשך שלשה-ארבעה חדשים. יש לנו הזכות למשוך על זה, ויש לנו אחר-כך גם אפשרות למשוך על יותר, אבל זה כבר בהסכמת הקרן. בענין משיכת הסכום שאנחנו מכניסים, התנאי היחיד הוא, שנוכל להוכיח שיש לנו גרעון במאזן הסחרי. לפי כל התנאים האלה בתקבלנו, ויכול גם להיות סיכוי רציני אחרי זה לקבל משהו גליהנות מהאשראי של הבנק. על זה אין כל הכשחות אבל למשל עיראק, הודו וסצרים קבלו. במקרה התיכון כמעט שאין ארץ שלא קבלה. טוכן שמהם האשראי שלהם הוא הרבה יותר גדול, כי להם יש הרדיילטיס"ס מהנפט. ירדן עוד לא קבלה, כי היא רק עתה נכנסה.

אינני רואה כל אפשרות של איזה שהוא חסרון או צד שלילי בהצטרפותנו. כל מה שיכול לצמוח לנו - פחות או יותר תועלת. אינני יודע אם תצטח תועלת רבה, אבל עצם הכניסה רצויה מכל הבחינות, וסיכוי גם לאיבוד בזה במשך הזמן. אפנים לא הבטחה, אבל התנאים שסכמתי את ההסכם יכולה לצמוח רק תועלת ושום נזק, לדעתי.

הן הגבולות שהשתתפות מטילה על הארץ? פ. פרלמטיין:

שום הגבלות, כפי שאמרתי - מחוץ לאמצעי שכבוד בלי שום לחץ. ה. הרנביץ:

אני שמעתי, למשל שבענין הפיחות, אמרו לממשלה להפחית ביותר מ-10% את הכסף אלא באישור. פ. פרלמטיין:

לא באישור אלא בהודעה. הם דורשים רק הודעה על זה תוך 24 שעות לאחר שהפחות בעשה, אפילו אם זה עולה על 10%. ה. הרנביץ:

למה לא פנינו עד עכשיו להיכנס לקרן? פ. פרלמטיין:

ראשית היתה פוליטיקה יותר נוקשה של הטלת הגבולות והתערבות, וגם כשה התחיל להתרכז, פחדנו שיטילו עלינו סיד שינויים במדיניות המונטארית שלא יוכלנו לעמוד בהם, אבל יש לנו כעת הבטחה שלא יעשו זאת. ה. הרנביץ:

היתה איזו חקירה? פ. פרלמטיין:

הם עורכים חקירה. אחרי קבלה הם שולחים משלחת. ה. הרנביץ:

היא איזה סיכום על המצב אצלנו? שלחו משלחת לגרמניה והיא סיכום. האם זה לא היה גם אצלנו? פ. פרלמטיין:

הם ישלחו, אבל אחרי קבלתנו. לכל ארץ שמתקבלת שולחים משלחת לערוך בדיקה של המצב הכלכלי. ה. הרנביץ:

אולי אפשר לדעת מדוע הגוש הסובייטי ששתתף באו"ם ואינו ששתתף כמו סודות אלה? פ. פרלמטיין:

הם אינם אמורים מה הסיבה, אבל הם מהדוים גוש בפני עצמו וטוענים שהטובה הכלכלי שלהם כל כך שונה מזה, שאינם יכולים להתערב המערכת הכספית של העולם הקפיטאליסטי. הם אינם טמטימים בכל האמצעים האלה של השגת שווי משקל כלכלי ומונטרי בעולם לא סובייטי. ה. הרנביץ:

האם מדוני טמטיין שהטובה שלנו הוא כזה שאנחנו יכולים להשתלב בעולם הקפיטאליסטי? פ. פרלמטיין:

אני טוכן לענות על כך בחיוב, כי בעולם הקפיטאליסטי יש תמיד גם חובות. ה. הרנביץ:

מה הן המדינות והמפעלים שקבלו? פ. פרלמטיין:

ד. הורונוביץ: צרפת קבלה 300 מיליון, הודו - 90 מיליון, עיראק - 30 מיליון, תורכיה - כ-50 מיליון דולר. כמעט כל מדינות אמריקה הלטינית קבלו. מצרים קבלה וכן צ'ילה. כל המדינות שהן, אנדר-דבלוסף קבלו לזרות.

ג. הבנק הממלכתי

ד. הורונוביץ: יש פה בד מהותי וצד פורמאלי-היסטורי. הצד המהותי הוא כזה, שאנחנו התפתחנו כמו בארצות דבריים, בכיוון קצת הפוך מכל העולם. בכל העולם ההסדר וההשפעה על משק המדינה וחיי המשק מתחילה בפיקוחים מוצנדים, תקציביים וכספיים ועוברת בשעות חידום לפיקוחים פיסיים ישירים, כמו קיצוב. אנחנו הלכנו בדרך קצת הפוכה. התחלנו מפיקוחים מרחיקי לכת פיסיים והזנחנו את הצד שאין מדינה בעולם שאין לה: השפעה של המדינה על התפתחות מוצנדות-פיקוחיות ותקציביות. הפיקוחים המרחיקים לכת ביותר קיימים דווקא בארצות קפיטאליסטיות כמו ארצות-הברית ואנגליה, וכמו כן בהולנד והארצות הסקנדינביות שיש להם הפיקוחים האלה, שאינם פיקוחים בכלל אלא השפעה על כל מהלך החיים הכלכליים על-ידי הסדר, הכוונה והדרכה של האמצעים האלה המפותחים ביותר.

כמו בכל הארצות כך גם אצלנו יש לכסף אשראי יותר משקל והוא יותר גדול מאשר הכסף הפודסט. אצלנו מדברים על הרפסת כסף וחושבים שבזה סתרכו הכל. אפשר להגיע לאינפלציה גדולה בלי להדפיס אף פרוטה. הענין הוא בזה, שאצלנו יש כ-130 מיליון ל"י כסף מזומן ו-200 מיליון ל"י כסף של קרדיטים, ויש לזה השפעה מברעת על המשק. גם הכוון של המשק תלוי הרבה מאד, לאן מזרימים את הכסף.

לכל מדינה מודרנית היו כבר מזמן מכשירים - זרוע פיננסית משלה להשפעה זו. זה איבנו יכול ללכת באופן אצטרי וסוטה מהמדיניות הכלכלית. כל מדינה מודרנית יש לה בנק מרכזי שהוא פחות או יותר בידי המדינה או יש בו הכרעה מברעת למדינה. באנגליה הוא שיין למדינה. בארצות הברית הוא במידה כזו תחת השפעת המדינה שזה כמעט מוחלט לגמרי לפוליטיקה הכלכלית שלה. בכל המקומות האלה יש לבנקים המרכזיים, שהם הזרוע הפיננסית השניה של המדינה - מלבד האוצר - עצמאות עד גבול מסויים, אבל עצמאות זו צריכה לתת למכשיר המרכזי את האופי של מצפון פינננסי של המדינה, וכשמתקרבת טכנה הוא צריך להתריע על הסכנה הזו. בשבדיה טיפל הבנק המרכזי בבחור על-ידי הפרלמנט. יש כל מיני סידורים אשר מסמנים את העצמאות החלקית הזאת עד לגבול ידוע.

המכשיר הפינננסי הזה צריך לשמש להדרכה והכוונה של זרוע האשראי וכו', בהתאמה לפוליטיקה הכלכלית של הממשלה. בנקים מרכזיים כאלה היו בארצות מפורות ונחשלות. במשך עשר השנים האחרונות נוסדו כמעט בכל הארצות הללו גם כן. אין כיום כמעט מדינה בעולם שאין לה בנק מרכזי, בנק ממלכתי אשר בתור מכשיר של המדינה אסור לו בעצמו לעשות איזה עסקים כלשהם. הוא בנק הממשלה והוא עצמו אינו עושה עסקים.

מכשירי הפעולה שבידו הם: הרדיסקונט, פעולות בשוק החפשי - דבר שבארצות עם שוק כספי בלתי מפותח כמו אצלנו זו פעולה לא חשובה, קביעת שער הליקבדיות - שבארצות כמו שלנו לפעולה כזו יש ערך הרבה יותר גדול להדרכה.

בארפן קונטמיטוציוני עומדת בפני הבנק שאלת היחסים בין הממשלה ובין הבנקים בנוגע לזכות הקניין על הבנק המרכזי וחלוקת הסמכויות.

ה. בדר: מה בנוגע ליחסים שבין הבנק ובין הממשלה?

ד. הורונוביץ: בחוקות אשר למדתי אותן, לא מצאתי לזה אסמכתא. המחשבה הזו איננה מחשבה של היום. כבר ב-1948 בעסקנו בהכנות להקמת סובגורן כזה, חשבנו על הקמת הבנק הממלכתי. אבל במצב שהיה

לא יוכלו לבצע זאת. עשינו דבר שהיה קיים במספר ארצות במשך כמה שנים: קשר עם בנק מסויים על-ידי מחלקת ההוצאה. כל הזמן הממשלה חשבה שיש צורך להקים את המכשיר הזה כדיבסת כל הארצות האחרות וליצור חוקה. הארץ המנדטורית לא היה לה כל חוק בנקים. היות ובינתיים התחילה המחשבה על חיסול וצמצום של פיקוחים פיסיים ומעבר לשיטה יותר גורמאלית, מבחינה זו מונחה ב-1950 ועדה שבראשה עמד שר האוצר המנוח קפלן וחבריה היו הוא בעצמו בתור יושב-ראש, פנקס ז"ל ושר נפתלי, מר גרנות, מר הוסיין, מר ברט ואנזכי. אחב-כך צורפו לוועדה מר ליהפן בתור סזכיר וד"ר סנדלסון. הוועדה הזו עבדה במשך כשנתיים והכילה כעין תזכיר שהוגש ואושר פה-אחד בוועדה. הוא הוגש לממשלה ואושר פה-אחד לממשלה אז. אחרי מותו של שר האוצר ומותו של שר התחבורה השתנה הרוב הוועדה. בינתיים צורך לוועדה אשר אשכול שהיה היושב-ראש, והוסל על ועדת משנה קטנה של שנים - הוסיין ואנזכי - להכין הצעת חוק על סמך התזכיר הזה.

מבחנו עבדנו בערך כשנה על הצעת חוק זו. היו לפנינו חוקות של 25 ארצות מסויים שונים. למדנו זאת באופן די יסודי במשך ימים שלמים ועל סמך זה עיבדנו איזו טיוטה שהיא היתה לדעתנו מיזוג הצדדים החיוביים של סדינות אחרות בהתאמה מיוחדת לתנאי מדינתנו. בחרנו בשתי ארצות ואלו הן ציילון ופרגוואי. התפלגנו מדוע, ואומר לכם: אלו היו שתי החוקות האחרונות והן הוברו על-ידי מומחים הגדולים ביותר. האחד, מר הקסטר והשני גרוב, כלומר, זו הטלה האחרונה בשפה זה, וגם שתי הארצות האלה אין בהם שוק כספים פטוח, כמו בארץ. כשהיתה כעת בנושינגטון נתקבלתי על-ידי המנהל של הבנק המרכזי והיתה לי שיחה ארוכה אתו. הוא אמר לי שלא יוכלו לעשות דבר טוב יותר מאשר לבחור בשתי הארצות האלו, כי כל המכונה של הבנק המרכזי בארצות הברית עבדה למעשה על עיבוד שתי החוקות האלה. מותר דבר אמרו לנו באו"ם. לקחנו את זה בתור בסיס, ובהרבה מאד דברים הלכנו לפי הקו הזה.

אחרי שטייטה זו הוכנה אישר לי מנהל הבנק המרכזי בארצות-הברית את הקורים הכלליים. התקשרתי גם עם האו"ם ובקשתי שיזמנו לי פגישה עם המומחים הגדולים ביותר בשפה המבוקשות המרכזיות, והם סדירו לי את הפגישה הזו במשרדי האו"ם. היה המנהל האקסקוטיבי של ה"בנק אוף קנדה"; היה המדען שיחד עם קיינס וזייטס יסדו את הבנק - מר ברוקסטין; היה מנהל המחלקה שעוסק בעניינים האלה במועצת הבנק והיה פרופסור של האוניברסיטה של ייל, שהוא המומחה הגדול ביותר בעולם לבנקים מרכזיים; איהיו שני אנשי או"ם. הם קבלו עשרה ימים לפני כן את הטייטה של החוק ובאו באופן מיוחד ממקורות שונים לפגישה הזו, ואפילו לא רצו לקבל את ההוצאות - כך שכל ההתייעצות הזאת של אנשים מומחים יקרים ביותר לא עלתה לנו אף פרנסה. היחס היה לבבי, הם נתנו לנו הערות חשובות מאד ולפי הערות אלו אנחנו תקנו את החוק. היו דברים רבים מאד שבכל זאת יש להם נסיון הרבה יותר גדול לבניהם, אף כי בקורים כלליים הם היו מרוצים.

לפי זה תקנו את ההצעה בימים האחרונים מהדש, לפי הפרטיכל של הישיבה שהתנהלה במשך יום שלם באו"ם, וכעת אנחנו מתכוונים להגיש זאת לממשלה. אחר-כך הדבר יעבור ראשית כל לפורום הזה/ותוכלו לעשות בזה כפיטב יכולתם ורצונכם. ואז, מובן, מה שהכנסת תחליט - זה יקום ביחס לדבר הזה.

בינתיים כל ההכנות האלה לקחו יותר זמן מאשר חשבנו, ואין כל תקווה שנוכל להעביר זאת בכנסת עד ה-1 בינואר. זה עניין של פרוצדורה ארוכה וחוק של 25 עמודים; כעת הזמן איבדנו כל-כך קל בכנסת מכסה וכסה בהינות אחרות, ואני מתאר לי שזה גם-כן יהיה גורם בעניין זה. הרעיון הוא, לדחות את פתיחת הבנק עד ל-1.4.54. על כן החוק צריך לעבור חודש חדשיים לפני כן.

הזמנתם כבר ששרי בנק חדשים?
י. גורן:

ה. הורוויץ: לא. השמועה הזאת מביאה רק צוק. אין כל כוונה להחליף את הכסף. כשם שיתבלו השטרות הקיימים באופן פיסי, בכניס אחרים באופן סקביל, עד אשר כל אלה יתבלו, אנחנו לא נשנה את החוק ולא נשנה את תוקף השטרות האלה. שניהם יהיו ליגל טבד"ר ולפי חיינובים של אורך החיים של בנקנוש זה יכול לארוך ארבע-חמש שנים, שאז שני סוגי השטרות יהיו במחזור באופן סקביל. אין כל מחשבה אחרת ואין כל רעיון כזה.

הפעם אתה אומר זאת לא בתור איש האוצר אלא בתור
מנהל הבנק?

ג. גורן:

ד. הורוביץ: הבנק עוד איננו קיים, אבל אני יודע בענין זה את
מחשבת האוצר ואין כל מחשבה כזו. שום סדינה המכבדת
את עצמה אינה יכולה לעשות פעולות כאלה פעמיים.

האם לא כדאי לתביל זאת לידיעת הצבור?

ה. גורן:

ו. הורוביץ: אני הייתי בעד זה, אבל ראשית כל חוועצו עם שר
האוצר. אני, למשל, יש לי חששות דצינייים ביותר אבל
אם נעשה דבר כזה - רק אחרי דיון ורק בהסכמתו של שר האוצר, שהוא יטבול
הידם בתוצאות הדבר.

ז. גורן: בשעתו דובר שעומדים להטליף את השטרות ולא לקיים
מלואם אלא לקחת חלק מהצבור, סערך השטרות - וגם זה
גרים בשעתו לפאניקה. אחר-כך לקחו מלואו ובענין זה גם כן היו דעות
שונות. עכשיו, אם כבר ישנו שמועות ומסכנין יכול להיות מאוחר של
האלה ופאניקה. אני חושב שהנזק מן הוא הרבה יותר גדול מאשר אותו הנזק
שאתה טבור שיכול להיגרם מאותה.

עכשיו מדברים על כך שהבנק לא יפתח ב-1 בינואר,
ועל כן אין מקום להכחיש.

ח. גורן:

אין שום שייכות בין שני הדברים האלה.

ט. הורוביץ:

מלבד הישיבה של הממשלה שבה דנו בתזכיר הזה ואשר
אישרה את קיומו הכלליים, התקיימה ישיבה שניה של הממשלה שבה נדון שוב
הדבר ובה אושרה ההחלטה הקודמת על הקמת הבנק הממלכתי והוטל עלי
לספל בהכנות האלה ולהתעתד לפלא תפקיד מסויים בבנק הזה.

א. אלישר: אני מתאר לי שהמומחים שהכינו את החוק של ציילון ויחד
האדווקא, לא בא אליהם המומחה הגדול ביותר של ציילון
ושאל אותם שאלות, אלא הם באו לשם לשמעו גם את המומחים המקומיים, וזה
הגדול עצום. אנשים אלה יכולים לשנות אז את דעתם, על כן אנלי טעה מר
הורוביץ בהלכו אל המומחים האלה. יש להוציא כסף ובלבד שהמומחים יבואו
למקום ואז אנלי ישנן את דעתם על יסוד התנאים המיוחדים של ישראל,
הקשורים גם עם הגולה בת 10 מפליון יהודים שאינם כאן. ואינני יודע אם
מנהל הבנק הקנדי יטפיק ללמוד משיחה עם מר הורוביץ - שיש לו קו משלו
- את התנאים המיוחדים כולם. עוד לא פנה האפשרות להזמין מומחים לארץ
בטרם שחוק כל כך טרחיק לכת, אשר יקבע את העתיד הכלכלי של המדינה, יוצא
בהסתמכו על מומחיותם של מומחים כסונו. כדאי שפר הורוביץ בעצמו יזמין
לבאן את המומחים ונשמח על הוצאה אשר ממנה תצמח תועלת.

ב. גורן: יש שאלות בודאי, ונספך בשבוע הבא. יש לנו סדר-יום
ובר 20 טעיפים ויותר, ובאופן הלא רחוק ביותר עומד
דיון בתקציב. אינני רוצה להפסיד את יום ג' ואני מבקש להסכים שבמקום
יום ג' נקיים את הישיבה בתל-אביב ביום ה'. אשלה הזמנות ליום ה'
ובמקרה הצורך, בשנה.

הישיבה נבעלה בשעה 11.05